

DE WARE AARD VAN *CISTELLA TEUCRII* (FUCKEL) GREMMEN

Stip Helleman

Sweelinck 78, 5831 KT Boxmeer

Helleman, S. 2012. The true nature of *Cistella teucii* (Fuckel) Gremmen. *Coolia* 55(2): 71–72.

Two names in the checklist of The Netherlands, *Cistella teucii* (Fuckel) Gremmen and *Calycellina chlorinella* (Ces.) Dennis, turn out to belong to the same fungus. The last-mentioned name is shown to be the valid one.

Al bij het opstellen van het ‘Overzicht van de Paddestoelen in Nederland’ (Arnolds et al., 1995) was het de bewerkers duidelijk dat het van sommige namen onduidelijk was welke soort ermee bedoeld werd. In zulke gevallen werd door de bewerkers van het betreffende genus zo goed mogelijk geprobeerd om de naam te interpreteren met de door hen beschikbare literatuur. Dat was toen nog zonder het gemak van een snelle internetverbinding en de beschikbaarheid van veel artikelen als pdf-bestand.

Zo ook in het geval van *Cistella teucii* (Fuckel) Gremmen, een naam voor een klein schijfzwammetje waarvoor helaas geen type-materiaal meer beschikbaar is. Bij deze naam wordt in het Overzicht de opmerking geplaatst: “De plaatsing van deze soort binnen het geslacht *Cistella* dient nader onderzocht te worden.” Dat is een waar woord, aangezien vanuit ons hedendaagse concept van het genus *Cistella* deze soort nooit gedetermineerd zou kunnen worden: het is geen *Cistella* in de huidige zin vanwege het ontbreken van granulatie op de haren die buitenop het vruchtlichaam zitten. Het gaat om een soort die oorspronkelijk (Fuckel, 1869) beschreven is als *Niptera teucii* Fuckel. Enige tijd later is ze door W. Phillips (1887) en Rehm (1891) onafhankelijk omgecombineerd naar *Mollisia teucii*, op grond van het genusconcept van *Mollisia* destijds. Rehm heeft in de addenda enige jaren later (1896) de soort weer omgecombineerd in *Pezizella teucii* (Fuckel) Rehm. Gremmen (1953), tenslotte, maakte de combinatie in *Cistella*, een kwestie van alweer veranderde inzichten. Maar dit brengt ons geen stap verder en het blijft de vraag wat er dan wel met al die namen bedoeld wordt.

Hier worden we geholpen door Svrček (1977), die onder de beschrijving van *Mollisiella fagiseda* ook de combinatie *Mollisiella chlorinella* (Cesati) Svrček maakt. Deze combinatie

is gebaseerd op *Peziza chlorinella* Cesati (1854) (het basioniem), en Svrček vermeldt erbij dat *Niptera teucii* Fuckel en *Pezizella verbasci* Velenovský hieraan identiek zouden zijn, en bovendien dat deze soort door Dennis (1975) als *Calycellina chlorinella* (Cesati) Dennis is gecombineerd. Onder de naam *Mollisiella chlorinella* was deze soort al langer in Duitsland bekend (Engel, 1984; Baral & Krieglsteiner, 1985).

Figuur 1. *Calycellina chlorinella*. (Foto: Stip Helleman)

Hiermee komen we op nog een naam die in het Overzicht voorkomt: *Calycellina chlorinella*, het Bleekgeel donsschijfje. Als we dan een vergelijking gaan maken tussen de beschrijvingen van deze twee soorten/namen aan de hand van de beschrijvingen van Rehm en Dennis, dan valt direct op dat ze veel overeenkomst vertonen. Allebei komen ze op zwarte vlekken op kruidenstengels voor, de sporenmaten zijn $5-6 \times 1 \mu\text{m}$ bij Rehm en $5-7 \times 0,75-1 \mu\text{m}$ bij Dennis, en de ascusmaten zijn $30-45 \times 4,5-5 \mu\text{m}$ tegen $40-50 \times 3,5-4 \mu\text{m}$. Een verschil zit alleen in de beschrijving van de kleur van de vruchtlichamen, die door Rehm “weisslichgrau oder –gelblich” en door Dennis “olive-buff, appearing grey at the centre when dry” genoemd wordt. Echter, Dennis had enige jaren eerder het type-materiaal van *Peziza chlorinella* Cesati onderzocht. Volgens de originele beschrijving zou dat overwegend groenig moeten zijn, maar Dennis (1963) merkt op dat “a greenish tint is no longer apparent”, waaruit blijkt dat deze groenige kleur verdwijnt in gedroogd materiaal. Als Rehm dus zijn materiaal niet vers gekregen heeft, dan is niet verwonderlijk dat hij geen groene kleur beschrijft. Dit komt ook overeen met de vondsten die ik gezien heb van deze soort. Vers kunnen de vruchtlichamen de kleur van citroenvla hebben tot licht gelig met een groenige tint. Deze kleurverandering komt doordat de groene kleur voortkomt uit de groenig gekleurde vacuolelichamen (‘vacuolar bodies’) in de paraphysen en in de haren, en bij het versterven van de cellen verdwijnen deze.

Vanuit het oogpunt van de modernere taxonomie is *Calycellina* het goede genus voor deze soort. Hoewel minder recent dan de combinatie in *Mollisiella* door Svrček is deze laatste genusnaam niet bruikbaar, omdat *Mollisiella* Boudier (1907) een later homoniem is van *Mollisiella* Phillips (1887). Laatstgenoemde is op zijn beurt weer een taxonomisch synoniem geworden van *Unguiculariopsis* Rehm, zoals aangetoond door Zhuang (1988) op basis van de geldende nomenclatuurregels.

De conclusie hiervan voor de Nederlandse paddenstoelenflora is dus dat er een soort in de lijst zit die onder twee namen voorkomt waarvan er maar één, namelijk *Calycellina chlorinella* (Ces.) Dennis, kan blijven omdat *Niptera teucii* Fuckel een later synoniem blijkt te zijn van *Peziza chlorinella* Cesati.

Literatuur

- Arnolds, E., Noordeloos, M.E. & Kuyper, Th.W. 1995. Overzicht van de Paddestoelen in Nederland
- Baral, H.-O. & Kriegelsteiner, G.J. 1985. Bausteine zu einer Ascomyceten-Flora der Bundesrepublik Deutschland: In Süddeutschland gefundene inoperculate Discomyceten mit taxonomischen, ökologischen, chorologischen Hinweisen. Beihefte zur Zeitschrift für Mykologie 6: 1–160.
- Dennis, R.G.W. 1963. Remarks on the genus *Hymenoscyphus* S.F. Gray, with observations on sundry species referred by Saccardo and others to the genera *Helotium*, *Pezizella* or *Phialea*. Persoonia 3(1): 29–80.
- Dennis, R.G.W. 1975. New or interesting British Microfungi, III. Kew Bulletin 30: 345–365.
- Engel, H. 1983. Die Pilzflora Norwestoberfrankens 7.
- Gremmen, J. 1953. De Mycoflora van *Urtica doica* L. Fungus 23(3): 34–39.
- Lowen, R. & Dumont, K. 1984. Taxonomy and nomenclature of the genus *Calycellina* (Hyaloscyphaceae) Mycologia 76(6): 1003–1023.
- Phillips W. 1887. A manual of the British Discomycetes with descriptions of all the species of fungi hitherto found in Britain, included in the family and illustrations of the genera. 1–462.
- Rehm, H. 1887. Ascomyceten: Hysteriaceen und Discomyceten. Rabenhorst's Kryptogamen-Flora von Deutschland, Oesterreich und der Schweiz 1 (3 Abtheilung): i–viii, 1–1275, 1887–1896.
- Svrček, M. 1977. New or less known Discomycetes IV. Česká Mycologie 31(1): 8–14.
- Zhuang, W.-Y. 1988. A monograph of the genus *Unguiculariopsis* (Leotiaceae, Encoelioidae) Mycotaxon 32: 1–83.

